

УДК 069.1, 94. 930.85.

Ірина Нікітіна

ВПЛИВ ЗВУКОВИХ РЯДКІВ НА ВІДВІДУВАЧА МУЗЕЮ

У статті розглянуто у теоретичному виміру вплив звукових рядків на відвідувача музею у разі використання звукових ефектів у музейних експозиціях. З'ясовано, що рівень такого впливу на емоційне сприйняття людей залежить від добре підібраної фонограми та правильного методичного її використання. Розглянуто методичні рекомендації щодо використання звукового оформлення музейного простору для чіткого сприйняття його суспільством.

Ключові слова: музей, відвідувач, експозиція.

И. Никитина. Влияние звуковых рядов на музейного посетителя

В статье рассмотрено в теоретическом измерении влияние звуковых рядов на музейного посетителя в деле использования звуковых эффектов в музейных экспозициях. Выявлено, что уровень такого влияния на эмоциональное восприятие людей зависит от хорошо подобранной фонограммы и правильного методического ее использования. Рассмотрены методические рекомендации об использовании звуковых оформлений музейного пространства для хорошего восприятия его обществом.

Ключевые слова: музей, посетитель, экспозиция.

I. Nikitina. The influence of sound effects on museum visitor

In article influence sound on the museum visitor in business of use of sound effects in a museum's expositions is considered in theoretical measurement. It is revealed, that the level of such influence on emotional perception of people depends on well picked up soundtrack and proper its methodical use. Methodical recommendations for use of sound registrations of museum space for good perception are considered by its society.

Keywords: a museum, the visitor, an exposition.

Розвиток сучасних інформаційних технологій в Україні сприяв появі у багатьох сферах нашого життя різноманітних технічних засобів, використання яких цілком змінює уявлення суспільства про вплив техніки на світогляд людини. Ми вже розглядали яким чином у музейний вітчизняний простір входять нові мультимедійні технології у справі введення до музейних експозицій звукових образів з метою їх вдосконалення. Ми встановили декілька видів таких насичень звуками музейних експозицій. З'ясовано, що всі вони становлять важливий культурний феномен у сучасній музейній справі України. Але важливою частиною питання залишається таке, як використання таких засобів у музеях впливає на відвідувача музею. У цій статті ми розглядаємо це питання на теоретичному рівні з наданням деяких методичних рекомендацій щодо правильного використання звуків у музеї. Дослідження ґрунтується на наукових розробках однієї з провідних музейних установ України, Національного музею героїчної оборони й визволення Севастополя.

Мета нашого дослідження – з'ясувати, які чинники є основними у справі впливу звуків у музеї на його відвідувачів, та зрозуміти, яким чином їх треба використовувати, щоб це залишалось справжнім культурним феноменом.

Основними джерелами дослідження стали відомості НМГО і ВС, довідкова література та особисті наукові спостереження.

Національний музей героїчної оборони і визволення Севастополя (НМГО і ВС) – музей історико-мистецького профілю, провідна музейна установа міста. Музей створено у 1960 р. Його об'єкти – панорама “Оборона Севастополя 1854 – 1855 рр.” і діорама “Штурм Сапун-гори 7 травня 1944 р.”, Оборонна вежа Малахового кургану, Собор Святого Рівноапостольного князя Володимира – усипальниця видатних російських адміралів, Будинок-музей севастопольських підпільників, музейна кімната О. С. Грина, російського письменника у будівлі колишньої севастопольської в'язниці. Музей проводить значну науково-дослідницьку роботу з вивчення історії Севастополя з 1783 р., моменту заснування міста, і до сьогодні, наукового комплектування фондів, здійснює експозиційну діяльність, роботу з постійного удосконалення екскурсійного обслуговування відвідувачів своїх об'єктів, проводить різно-

манітні масові заходи. Активно розвивається також і видавнича діяльність музею.

Нагадаємо умовні групи звукового насичення музейного простору на підставі досвіду НМГО і ВС: 1) озвучення великих частин об’єкта; 2) включення до основних експозицій та екскурсій більш дрібних звукових рядків; 3) використання невеликих за обсягом звукових фонограм як фону при виставковому експонуванні; 4) застосування електронних видів екскурсій.

Розглядаючи можливості впливу будь-якого звукового рядка у музеї на відвідувача, зазначимо таке: напруженість емоційної складової не залежить від обсягу такого рядка. Основними ознаками для гарного використання звуків у музеї є: включення фонограми до експозиційного простору за тематичним принципом, підбір такого рядка максимально близько до епохи, яку він буде відображати, включення самої фонограми у хід екскурсії шляхом логічного переходу до самого факту включення.

Так, якщо озвучується будь-яка частина військово-історичного об’єкта, присвяченого Великій Вітчизняній війні, то, безперечно, основними видами такої фонограми будуть записи або “звуків бою”, або реконструкції повідомлень Совінформбюро. У першому випадку, фонограма вводиться до прослуховування відвідувачів як емоційний підсумок екскурсійної розповіді щодо музейного об’єкта. Так, “звуки бою” у діорамі “Штурм Сапун-гори 7 травня 1944 р.” вводяться при огляді її полотна або перед початком, або після завершення екскурсоводом розповіді про хід штурму висоти та характеристики героїв штурму. Під час екскурсії наголошується на героїчній складовій цієї події, на бажанні учасників штурму до самопожертви заради Вітчизни. Коли включення фонограми планується наприкінці екскурсії, то до її фізичного вмикання робиться перехід – словесний “мостик”, наприклад, “учасники цього штурму запам’ятали його як день, що перетворювався на ніч від чорного диму, а потужність вибухів надавала почуття, що земля має розійтися, щоб почалося виверження вулкану” [1, арк. 10]. Початок одразу після цього звучання “канонади”, як ми вже вказували у минулому дослідженні, є тим кроком, який створює образ занурення до запеклого бою. Польові дослідження екскурсійних сезонів 2010 – 2011 рр. дають нам такі результати впливу цього прикладу використання звукового насичення експозиційного про-

стору: приблизно 60-70% відвідувачів під звуковий супровід уважніше повторно оглядають живописне полотно діорами та дійсно більш емоційно сприймають побачені події, про це свідчить рівень запитань після завершення звучання фонограми та екскурсії [2].

Якщо маємо справу з дрібними рядками, то емоційний вплив тут цілком залежить від того наскільки логічно екскурсивод зробить той словесний “мостик”, про який вже зазначалося. Так, якщо включення дрібної фонограми робиться після слів, а “зараз ви прослухаєте” або “я вам включу”, то в такому випадку складно очікувати від людей гарного сприйняття поданої інформації за рахунок звукового образу [3]. Головне, що не завжди мете посилення емоційного сприйняття експозиційного простору служить й фонове звучання якогось хоч й гарно підібраного тематично звукового рядка. Так, коли влітку із-за великих груп у діорамі немає можливості розміщення їх у першому залі, фактично немає і можливості включення фонограми з реконструйованим записом оголошення початку Великої Вітчизняної війни. У 2008 р. було зроблено такий невеликий експеримент, фонограму включали заздалегідь і люди прослуховували її у фоновому режимі під час входу до залу музею. Не можна зауважити, що такий шлях використання звукового насичення експозиції зовсім не досяг своєї мети – допомогти зануренню відвідувачів у події під Севастополем у 1941–1944 рр., але ефективність його за результатами експерименту була низькою, добре таке включення цієї фонограми сприймалося приблизно 1/3 частиною кожної групи [4]. Цей факт дозволив дійти висновку, що фонове використання звукового супроводу експозиційного простору можливе тільки у випадку озвучення невеликих експонувальних та індивідуального відвідування такого музейного проекту.

Якщо озвучення проходить при насиченні звуками експонувальних, які не пов'язані з військовою тематикою, то тут основними труднощами, на наш погляд, виступають проблеми підбору звуків гармонічних до відображеного часу та методи презентації їх відвідувачам. У таких випадках фонове звучання може і підійде, але його використання в процесі переміщення людей експозицією може не спрацювати. Озвучення великого обсягу експонування перш за все підходить для насичення звуками або великих живописних полотен, або архітектурного середовища, або великого фортифікаційного об'єкта. Саме в таких випадках насичення му-

зейного простору звуковими рядками справді занурює відвідувача до тих подій, які йому репрезентує музей.

Щодо електронних екскурсій, то, як ми вже зазначили у попередньому дослідженні, вони мають на мету перш за все надати інформаційне наповнення знайомства людей з експонуванням, емоційне наповнення дещо на другому плані. Тому вплив їх на сприйняття музею відвідувачем складний для повної характеристики. Але все ж пояснимо деякі положення й у цьому випадку. Такий вид екскурсії може виконати роль підсилювача емоційної складової експозиції в тому випадку, якщо текст записаний дещо в театральному звучанні, якщо під час звичайної екскурсії голос екскурсовода надає емоційного образу музею за рахунок “живого” спілкування, то електронна форма вимагає чіткого розташування голосових акцентів на фонограмних рядках. Тут потрібен більш повільний темп мовлення, спеціальні паузи та голосові абзаци, бажано, щоб при запису такого тексту використовувалися послуги театральних акторів. Так, електронні екскурсії у панорамі “Оборона Севастополя 1854–1855 рр.” та діорамі “Штурм Сапун-гори 7 травня 1944 р.” записані голосом актора Севастопольського академічного руського драматичного театру ім. О. В. Луначарського Є. Журавкіна [5].

Щодо загальних методичних порад для гарного впливу звукової фонограми в музеї на відвідувачів, то тут можна сформулювати такі основні тези: фонограма своїм змістом повинна бути максимально наближена до часу, який вона ілюструє, її включення до екскурсії повинно відбуватися шляхом з’єднання розповіді та фонограми за рахунок словесного “містка” (логічного переходу), використання звукового рядка у фоновому режимі може відбуватися досить дозовано. Крім того, якість впливу на відвідувача звукового насичення експозиції залежить і від технічної якості фонограми, її безперебійної роботи тощо.

Таким чином, основні показники впливу звукового насичення музейного простору на відвідувачів музею такі: якщо за рахунок включення фонограми після її звучання у відвідувача виникає потреба ще раз передивитися частку експозиції чи уточнити більш повно деякі питання прослуханої екскурсії, ми можемо говорити про те, що цей звуковий рядок досяг своєї основної культурної мети, він допоміг людині зануритися до історичного минулого та глибоко приєднатися до культурної спадщини своєї батьківщини.

Література:

1. Особистий архів автора (Никитина И. В. Текст екскурсії на тему: “Севастополь в годы Великой Отечественной войны” / И. В. Никитина. – Севастополь : НМГО и ОС, 2000.) – 20 арк.
2. Аналіз сприйняття групами у діорамі озвучення її оглядового майданчика.
3. З аналізу досвіду екскурсійного обслуговування відвідувачів в НМГО і ВС.
4. Польові дослідження червень-жовтень 2008 р.
5. Консультація з Дудніковою З.М., зав. відділу науково-методичної і екскурсійної роботи НМГО і ВС.